

Moja prijateljica.

Spisala Zofka Kveder.

I mam prijateljico, ki ima čudne manije. Zemljevide ljubi bolj od lirskih poezij, geografija je najljubši predmet njenih pogovorov, in kar nad vse jo zanimajo vozni tarifi železnic in parobrodov. Kako lepo doneče ime kakega mesta, ki leži v drugem delu sveta ali vsaj par pedi zemljevidske mere od njenega bivališča, jo spravi naravnost v ekstazo.

»Moskva, lepo te prosim, Moskva!« vzklikne ona, če izgovorim morda s premajhnim spoštovanjem to ime, in nje ustnice se pri tem nabero kakor v poljub.

Vsak tujec ima zanjo neko mistično privlačnost.

»Pomisli, ta je iz Indije«, in sveto navdušenje se sveti ž njenega obraza.

Ona ima dušo Ahasvera, seveda modernega, ki se vozi z železnico in parobrodom po belem svetu.

Njena novčarka spada med pravo proletarijatsko beraštvo in je izvor njene vedne nesreče.

»Oh, nič ni težje od prazne denarnice«, vzdihva včasih. »Kako me to tišči nizdolu, kako me ovira in priklepa!«

To je tudi vzrok, da vedno čepi na mestu, četudi njen duh šviga okrog, Bog sam zna, kje in kod.

Ali mnogokrat se prav resno oklene kake ideje.

Oni teden je kar zviška planila k meni v sobo in zakričala z nedopovedljivo gesto: »Jaz grem v Kanado!«

Če bi ljudje imeli peroti, bi se vzdigali v zrak z isto kretnjo, ki jo porablja moja prijateljica, kadar je navdušena in na vsak način odločena v svet.

Jaz sem že vajena pojavov njenega poguma in njene odločnosti; zato sem jo precej rezervirano vprašala:

»Kam?«

»V Kanado, duša!«

»V angleško kolonijo kaznjencev morda?«

Uh, ali je postala huda!

»Ne brij norcev! Jaz grem in grem. Meni ni več obstanka.

Ravno tako mi je, kakor da sleherni atom v meni nekam hoče in koprni, kakor da se moram sleherni trenotek razleteti, razbliniti.«

»Ali s kom pojdeš?« vprašam jaz.

»Sama.«

»Ali s čim?«

»Pusti me vendar, to je moja skrb! Na, vzemi mantilo in pojdi z menoj. Jaz se moram še danes informirati.«

In vlekla me je s seboj venkaj na ulico in potem kar v diru dalje k posredovalnici za potovanje.

In informirala se je, koliko stane vožnja, s katero železnico, s katerim parnikom se vozi, kako dolgo traja potovanje, da celo, kakšnih papirjev je treba, in kako prtljago je smeti s seboj vzeti, ne da bi se plačala carina.

Vraga, meni je postalo že dolgočasno.

»I saj nimaš nič!« ji rečem.

»Že dobim! Moram, razumeš!«

»Videlo se ji je, da se ji po glavi pode razne pustolovske misli in fantastični načrti.

»Oh, da poznam kakega prismojenega Angleža, da mi plača za pot makar v osrednjo Afriko, takoj bi šla!«

Morala sem se ji smejati. Ali ona je napravila tako žalosten obraz, da se mi je smilila, in da sem potrpežljivo poslušala njene nadaljne osnove, kako bode varčevala, kaj vse bo delala, da pride do denarja in da bo mogla potem v Kanado ali kam drugam, samo daleč, zelo daleč.

Revica, saj vendar dobro vem: predno prihrani desetak, bodo njeni črevlji raztrgani, in nabralo se bo še deset drugih malenkosti, za katere bode treba izdati prvo zalogo potnine v Kanado in v svet.

Oh da, ta moja prijateljica!

Včasi se kar zakadi kam v kako misel in potem je vsa v ognju.

Nekaj časa se je oglašala v listih in se ponujala za potno spremljevalko za vseh pet delov sveta. Oglasil se ni nihče, in ona je skoro obolela od jeze in žalosti.

Že brezštevilno znamk je zmetala za pisma raznim lordom, farmarjem, damam, ki se križem sveta vesele življenja in katerih prav nič ni volja, jemati mojo prijateljico med svoje dvorjane kot družabnico, korespondentinjo ali za to ali ono izmed različnih dostojanstvenic, katere si je z neštevilnimi kombinacijami izmislila moja vročekrvna znanka.

Fantazije ji ne manjka, to ji moram priznati. O, njena domišljivost bi niti kakemu Münchhausnu ne delala sramote.

Meni včasih kar sapa zastaja, kadar mi z neko lehno, gracijozno razumljivostjo govori o najgorostasnejših nemogočnostih.

»Ti, ali bi ne bilo fino, če bi bili velikani na svetu?« me včasih vpraša.

»O da,« ji odgovorim in čakam, s čim me zopet preseneti.

»Kaj ne?! Ah, če bi bila jaz velikan, to bi bilo imenitno. Veš, Sahara bi bila moja postelja, Veliki ocean moja kopel . . .«

»Oh, molči, molči!«

»Ali fletno bi bilo pa vendar. Veš, stolp cerkve svetega Marka v Benetkah bi bil ravno prav za cigareto. Paf, paf! Ali bi se kadilo!«

Jaz sem včasih naravnost huda. Prav kakor da je otrok!

Na jezeru je rada. Seveda pretakne prej vse žepe, četudi še premore drobiža za čoln. Veslati pa zna imenitno.

»Ha, vidiš, kako gremo!«

In napenja se, da ji je vroče, in da voda kar prši.

»Tako človek vsaj čuti, da ima kaj moči! Ti, ti! Ali ni lepo na svetu! Tako nekaj zagrabiti, stisniti! Uh!«

In ker ni druge žive duše blizu, pograbi mene in me pesti, stiska, ščiplje in trese, da me včasih kar slabosti obhajajo. Zame tako izkazovanje njene moči seveda prav nič ni prijetno, ali kaj rada jo vendar vidim, kadar je tako krasne, nebeške volje.

Najrajša me zvečer vleče k jezeru, in potem moram ž njo občudovati prav vsak oblaček in vsako zvezdo posebej in vzdihovati in vriskati pri vsakem valu, ki čoln zaziblje.

»Ali ni krasen svet?! In voda in gore in nebo in te zvezde! To nebo! Veš, to je staro nebeško zagrinjalo. Raztrgano je že, pa se bliska skozi krasota raja; zvezde so samo presledki in luknjice, skozi katere uhaja svit k nam. Glej, ta rimska cesta! Kakor preperel solnčnik, če ga držiš proti solncu, vso svetlobo vidiš skozi!«

Hm, vsa ušesa mi napolni takih stvari, da še jaz ž njo vred fantaziram in klatim kar iz zraka odlomke najlepših lirskih pesmi.

Ali včasih ima tudi svoje muhe in za vso lepoto nima ni besede. Samo žalostna je do duše in nič drugega ne govori, nego jezi se na svet in ljudi in nase.

»Glej, to veliko mesto! Ali misliš, da je samo en človek, ena duša, kateri bi bilo kaj, če sem ali nisem?! Ne ene ni, ti pravim. To je svet in tista hvaljena medsebojna ljubezen. Človek je neumen, da se muči in sili med to druhal. Ali ni sramota, beračiti okrog za

prijaznost, naklonjenost in take prismodarije! In najlepše je še, da ne moremo biti brez ljudi, katerim nismo nič! Ali bi kdo zajokal za menoj, če že danes preminem?! Nihče! In meni silijo solze v oči, ker jim nisem nič! Razumeš, to je sramota, sramota!«

In ona se jezi, stiska pesti in zabavlja na ves svet, jaz pa vem, da ji duša joka nad svojo lastno osamelostjo.

Smili se mi . . . Ali ni to strašno, imeti toliko želj in upov, ki se vsi samo rušijo in podirajo, nikdar ne izpolnjujejo?!

Nekaj pretresljivega so ti upi moje prijateljice, ki jih upa tako verno in vroče in ki so prazen nič, pene; ali ona živi v njih, njej so življenje, vse.

Zdaj je zaljubljena. In v koga? Njena ekstravagantnost nima nobenih mej.

Zadnjič je bila v gledišču. Ona strastno rada zahaja v gledišče. Dvakrat mora biti sicer brez večerje, a zato je enkrat v nebesih, t. j. — v prozi povedano — na zadnji galeriji. Igrali so »Devico Orleansko«. No, moja prijateljica ni imela nujnejšega opravka, nego na moč se zaljubiti v kraljevega prvega vazala.

»Imena ne vem, ali vsaj veš, oni zvesti kraljev privrženec.« —

No, jaz vem, da zgodovina ni njena moč . . .

Ali kaj, to je ravno nesreča!

Ona ne vidi igre, ona vidi kos življenja. Ona drevesa iz papirja zanjo res rasto in cveto, oni blisk in grom zanjo nista umetna, ona ne vidi igralcev na odru, ampak ljudi, resnične ljudi iz onih preteklih, pozabljenih časov.

In v kraljevega prvega pažeta se je zaljubila. V vsako njegovo kretnjo, v njegov glas, v značaj, v njega, pogumnega viteza izza časov Device Orleanske.

Igralec! Hm, kaj ji je mar igralec! Ona ne misli na to, da je oni oklep le — maska, da so brada in lasje tuji, da so besede patos, ona veruje v viteza, v vojvodo z bleščečim železnim oklepom in pogumnim, ponosnim značajem.

Sanjariti za junake srednjega veka v našem modernem, naprednem času!

Ha, ha!

Z iskrečimi očmi slediti vsaki kretnji junaka na odru in pri tem pozabiti, da sedi na zadnjem galerijskem sedežu, in da je oni vitez glediščni igralec!

Ali moja prijateljica zna to.

Jaz je skoro ne razumem.

Ona živi dvojno življenje. Eno navadno in drugo skrito v duši, nevidno za profanske oči nas prozaistov.

Zunaj dež in mraz in burja. A njene sanjave oči zro v daljavo, kjer sije gorko italško solnce, kjer mili morski veter šumi v palmah.

V ljudski obednici sreblje lahko prežganko, a v duhu se v kakem tujem grand hotelu pri table d' hote imenitno zabava z kakim albionskim sinom ali živahnim, elegantnim Francozom.

Jaz jo zavidam za njeno divno lahkoživost.

Ta trenotek še čudovito živo opisuje noč na krovu elegantne jahte, ki bi imela seveda biti njena, v drugem hipu me nedolžno vpraša, ji li ne morem povedati, koliko dobi v zastavnici za brošo.

»Veš, te grde, sive skrbi zopet strašijo okrog mene! Toda nič ne de, nič, nič! Svet je lep, lep, in lepo je živeti!«

Himmelhochjauchzend, zu Tode betrübt, to je karakteristika moje prijateljice.

Vse silno, popolnoma, brez mej! In brez miru, vedno menjanje, vedna izpremenljivost, in vendar vedna enoličnost.

Da, moja prijateljica ima čudne manije, a jaz jo skoro zavidam.

Lepo je biti srečen — in četudi le v mislih!

A tega ne zna vsakdo.

Književne novosti

Medved Anton dr., Knezoškoflavantinski A. M. Slomšek. Izdala in založila »Družba sv. Mohorja« v Celovcu 1900.

Ta knjiga je v knjižnem daru »Družbe sv. Moh. za preteklo leto najtrajnejše vrednosti. Kot spominska knjiga ob stoletnici njegovega (Slomšekovega) rojstva bo gotovo nekako zaključila podrobno pečanje z našim škofom, prepustivši ga sistematičnim spisom o slovenskem slovstvu, o slovenski šoli i. t. d. v 19. stoletju. Kot predmet za monografijo snov ne bo tako hitro več aktualna. Prav umestno je torej bilo, da je Moh. družba, ki jo je zibal tudi Slomšek, postavila njemu o pravem času literaren spomenik; slovensko občinstvo je dr. Medvedu hvaležno, da se je s tako vnemo in ljubeznijo lotil posla ter, uporabivši pisane vire, razna ustna poročila in sadove svojih osebnih spominov, oskrbel celoten spis, ki na 191 straneh omenja pač vse, kar je vredno omeniti. Razen »Predgovora« je knjiga razdeljena v dva dela: 1.) »Slomšekovo življenje in pastirovanje«. Tu se opisuje Slomškova mladost, Slomšek dijak, bogoslovec, škof in njegova smrt. 2.) Slomškove zasluge za slovenski narod. — K načrtu ni kaj pripomniti, le naslov »Slomšekovo življenje in pastirovanje« ni srečen, ker spada »pastirovanje« ali že v »življenje« ali pa — glede na uspehe — med »zasluge«. — Razvidno pa je, da knjiga ni prezrla nič važnega.